

Matematika

I qism

4

UO'K 51(075.3)
KBK 22.1ya72
R 42

I.V.Repyova
Matematika. Umumiy o'rta ta'lim maktablarining 4-sinfi uchun
darslik, I qism / I.V.Repyova. – Toshkent: "Novda Edutainment"
nashriyoti, 2023. – 128 b.

Taqrizchilar:

- N.M.Usmanova** – MMTV tasarrufidagi PMTIDUM oliy toifali boshlang'ich sinf o'qituvchisi;
- Sh.Y.Muslimova** – Toshkent shahri 328-umumiy o'rta ta'lim maktabining oliy toifali boshlang'ich sinf o'qituvchisi;
- O.Sh.Yevstafyeva** – MMTV tasarrufidagi PMTIDUM 1-toifali boshlang'ich sinf o'qituvchisi.

Shartli belgilar:

**Yozma
bajaring**

**Og'zaki
bajaring**

**Juft bo'lib
ishlang**

**Mantiqiy
topshiriq**

Uyga vazifa

Eslatma O'Ichov birliklaridan O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining "O'zbekiston Respublikasida kadrlar tayyorlash tizimining qayta tashkil etilishi to'g'risida"gi 10.01.2018-yil 21-sonli qaroriga muvofiq foydalanildi.

ISBN 978-9943-9697-0-4

© I.V.Repyova
© "Novda Edutainment", 2023

Aziz bolajonlar!

To'rtinchi sinfni boshlagunga qadar siz allaqachon ko'p narsalarni bilib oldingiz. Bu yil biz yuqori bosqichga – o'rta maktabga o'tishga tayyorgarlikni boshlaymiz. Kitobimizning birinchi qismida siz sonlarning yangi xossalari bilan tanishasiz, matematik qonunlarning kundalik hayotimiz bilan qanday bog'liqligini bilib olasiz. O'zbekistonning qadim zamonlardan to hozirgi kungacha bo'lgan tarixi bilan tanishasiz, qadimiy va zamonaviy binolarda geometriyaning qanday qo'llanilganini tushunasiz, jadval va diagrammalar yordamida O'zbekistonning taraqqiyotini o'rganasiz.

1. Takrorlash. Ko'p xonali sonlar

Yondosh mavzu:
O'zbekiston Respublikasi

Sinflar, xona birliklari,
sonlar tarkibi

1. Bu yerda qanday raqamlar tasvirlanganini ayting.

a)

b)

d)

2. O'qing. Har bir sonning sinflari va xonalarini ayting. Har bir sonda nechta to'liq o'nlik, to'liq yuzlik, to'liq minglik bor?

O'zbekiston Respublikasi hududi 448 924 kvadrat kilometr. Hududining kattaligi bo'yicha dunyoda 56-o'rinni egallaydi. Respublika shimoldan janubga 925 km ga, g'arbdan sharqqa 1 400 km ga cho'zilgan.

O'zbekiston beshta davlat: shimol va g'arbdan Qozog'iston Respublikasi, sharqdan Qirg'iziston va Tojikiston Respublikalari bilan, janubdan Afg'oniston va Turkmaniston Respublikalari bilan chegaradosh. Chegaralarining umumiy uzunligi 6 221 km.

3. Sonlarni ko'rsatmalarga muvofiq o'zgartiring.
- 345 790 sonida o'n minglar xonasidagi sonni 3 taga orttiring.
  - 150 780 sonida yuzlar xonasidagi sonni 4 taga kamaytiring.
  - 327 221 056 sonida bir millionlar xonasidagi sonni 1 taga orttiring.
  - 611 090 008 sonida birliklar xonasidagi sonni 3 taga kamaytiring.

4. Shaharlarni ular aholisi sonining o'sib borishi tartibida ayting.

O'zbekiston shaharlari aholisi

Jizzax	136 522	Toshkent	2 135 777
Namangan	408 530	Andijon	352 614
Termiz	120 823	Urganch	136 359
Buxoro	237 878	Nukus	258 192

5. Qanday so'z yashiringan? Uning respublikamizga aloqasi bormi?
 $876\,564 - 132 \cdot (41\,090 - 37\,697) : 33 - 432\,000 : 150$

Y 13 572   **D** 450 756   **L** 2 880   **T** 560 349
S 3 393   **A** 447 876   **O** 862 992   **V** 860 112

6. Ushbu birliklardan iborat sonlarni yozing.
- 7 million, 230 minglik, 45 birlik;
  - 23 million, (23 - 17) minglik, (62 + 128) birlik;
  - (320 : 80) million, (280 : 4) minglik, (107 + 278) birlik;
  - 25 · 6 million, 14 · 7 minglik, 23 · 20 birlik;
  - (900 - 137 - 163) million, (600 : 2 : 3) minglik, (473 + 198) - 373

7. 1, 8, 9 raqamlaridan tashkil topgan barcha uch xonali sonlarning yig'indisini toping.

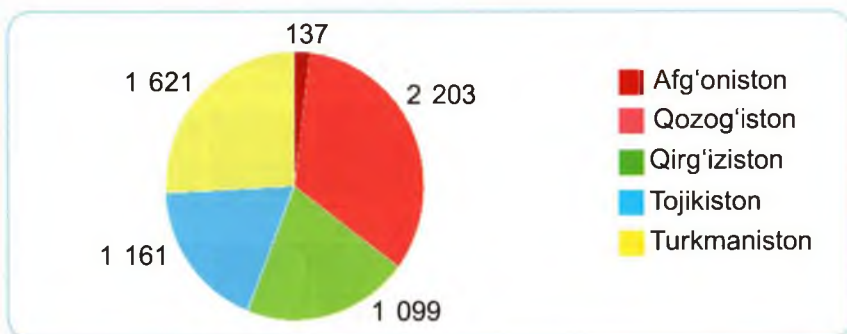
1. Takrorlash. Ko'p xonali sonlar

8. O'zbekiston Respublikasi 1991-yil 31-avgust kuni mustaqil Davlat deb e'lon qilindi. O'zbekiston Respublikasi necha yildan beri mustaqil?

9. Diagrammadan O'zbekiston qaysi davlat bilan eng uzun, qaysi davlat bilan eng qisqa chegaraga ega ekanini aniqlang. O'zbekistonning boshqa davlatlar bilan umumiy chegarasi uzunligini toping.

10. To'rt xonali sonning yozuvida 6 ta yuzlik bor, birliklar soni yuzliklar sonidan 3 marta kam, o'nliklar soni esa birliklar va yuzliklar sonlari yig'indisiga teng. Agar bu son to'liq 5 ta minglikdan iborat bo'lsa, u qanday son?

11. Daftaringizga yozing va bo'shliqlarni to'ldiring.

a) 78 670 = ___ mingl. ___ birl.

b) 3 005 = ___ mingl. ___ birl.

d) 3 144 014 = ___ mln. ___ mingl. ___ birl.

e) 20 090 040 = ___ mln. ___ mingl. ___ birl.

f) 457 028 403 = ___ mln. ___ mingl. ___ birl.

12. 2022-yilning birinchi kunida O'zbekistonda 2 316 nafar bola tug'ilgan bo'lsa, ikkinchi kuni 1 056 nafar qiz va 1 099 nafar o'g'il bola dunyoga keldi. Qaysi kuni kam va qancha kam bola tug'ildi? 2022-yilning dastlabki ikki kunida jami necha nafar chaqaloq tug'ilgan?

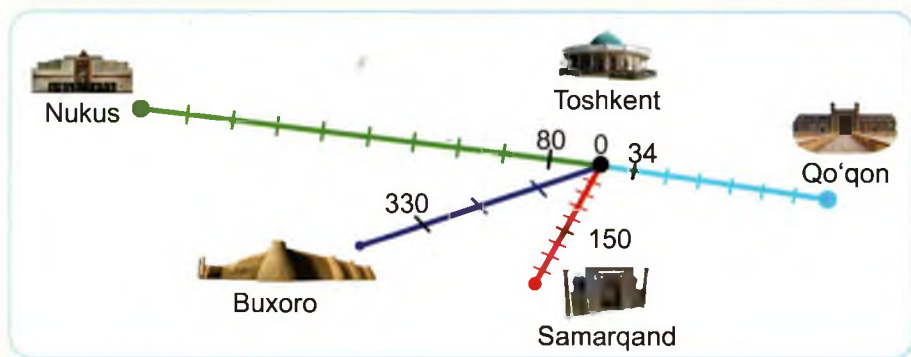
2. Takrorlash. Ko'p xonali sonlar bilan amallar

Yondosh mavzu:
Toshkent

Taqqoslash, qo'shish,
sonlarni ayirish,
sonli nur

1. Toshkentdan boshqa aholi punktlariga borish yo'lida bir xil oraliq masofalarda simyog'ochlar o'rnatildi. Simyog'ochlarda Toshkentdan bosib o'tilgan kilometrilar soni qayd etilgan. Qolgan simyog'ochlarni raqamlang. Ko'rsatilgan shaharlargacha bo'lgan masofalarni toping.

2. Toshkent viloyati xaritasida bir santimetrga haqiqiy yo'lning 12 kilometri to'g'ri keladi. Sonli nur chizing. Birlik kesma sifatida 2 ta katakni oling. Unda 12 km ni belgilang. Sonli nurda Keles (1 cm), Angren (9 cm), G'azalkent (6 cm), To'ytepa (3 cm) shaharlari qayerda joylashganini ko'rsating. Ulardan Toshkent shahrigacha bo'lgan masofalarni toping.

Namuna:

2. Takrorlash. Ko'p xonali sonlar bilan amallar

3. Toshkent shahridagi ushbu binolarning qurilish sanalarini ortib borish tartibida belgilang. Ulardan qaysi biri eng qadimiy? Qaysi biri eng zamonaviy?

Do'mbirobod
masjidi
1992-yil

Minor
masjidi
2014-yil

Nosirxon ota
masjidi
1990-yil

To'xtaboy
masjidi
1908-yil

Oxunguzar
masjidi
1775-yil

Hastimom
majmuasi
2007-yil

4. Ustun ko'rinishida qo'shish qanday bajarilishini eslang. Qo'shish amali to'g'ri bajarilganmi? Tekshiring.

$$\begin{array}{r} 232045 \\ + 767 \\ \hline 399045 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 71026 \\ + 5381 \\ \hline 76307 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 87520 \\ + 4890 \\ \hline 81410 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 99999 \\ + 11111 \\ \hline 100000 \end{array}$$

Bu misollarni daftaringizda to'g'ri yeching.

5. Ustun ko'rinishida ayirish qanday bajarilishini eslang. Ayirish amali to'g'ri bajarilganmi? Tekshiring.

$$\begin{array}{r} 9430 \\ - 782 \\ \hline 8470 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 634725 \\ - 2953 \\ \hline 632232 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 38002 \\ - 1532 \\ \hline 36570 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 10000 \\ - 9999 \\ \hline 1111 \end{array}$$

Bu misollarni daftaringizda to'g'ri yeching.

6. Qo'shish va ayirishning asosiy xossalarini eslang. Hisoblashning qulay usulini tanlang.

a) $102 + 175 + 398$

b) $46 + 178 + 54$

d) $109 + 27 + 91 + 273$

e) $12 + 45 + 288 + 155$

f) $(265 + 147) - 165$

g) $(118 + 486) - 136$

h) $1000 - 234 - 566$

i) $987 - (139 + 687)$

2. Takrorlash. Ko'p xonali sonlar bilan amallar

7. Misollarni yeching. Oxirgi noma'lum qiymat Toshkent shahri qanday hududni egallaganini ko'rsatadi (kvadrat kilometrlarda).

$$A = 649 + 198$$

$$B = A - 507$$

$$D = 369 + B$$

$$E = D - 582$$

$$F = 476 + E$$

$$G = F - 168$$

Toshkentning maydoni O'zbekiston maydonidan qancha kichik?
O'zbekistonning umumiy hududi 448 978 kvadrat kilometr.

8. Toshkent shahrida 8 ming 556 gektar maydonni turar joy binolari egallagan, bu sanoat korxonalari egallagan maydonga nisbatan 13 ming 697 gektar kam. Turar joy binolari va korxonalar necha gektar yerni egallagan?

9. So'roq belgisi o'rnida nima turishi kerakligini toping.

10. Hisoblang.

a) Toshkentdagi eng qadimgi madrasalardan biri qanday nomlanadi?

$$2\ 804 : 4 + (1\ 196 : 4 + 139) \cdot 7 + 9 \cdot (964 - 23 \cdot 13)$$

$$SH\ 3\ 767$$

$$A\ 665$$

$$L\ 701$$

$$D\ 3\ 066$$

$$O\ 5\ 985$$

$$K\ 299$$

$$O'\ 438$$

$$T\ 9\ 752$$

b) Ifodaning qiymatini toping va u nechanchi yilda qurilganini aniqlang.

$$10\ 076 - (24 \cdot 52 + 1\ 890 \cdot 2) - 3 \cdot (675 + 429) - 167$$

11. Toshkent bo'ylab sayohatga 139 nafar erkak, ulardan 84 nafar ko'p ayol, erkaklardan 47 nafar ko'p bolalar chiqishdi. Sayohatga borganlarning umumiy soni nechta?

Mundarija

1. Takrorlash. Ko'p xonali sonlar	4
2. Takrorlash. Ko'p xonali sonlar bilan amallar	7
3. Takrorlash. Ko'p xonali sonlar bilan amallar	10
4. Takrorlash. Amal hadlari	13
5. Takrorlash. Harakatga doir masalalar	16
6. Takrorlash. Formulalar	19
7. Takrorlash. Ish unumdorligiga doir masalalar	22
8. Takrorlash. Tenglamalar va tengsizliklar	25
9. Takrorlash. Koordinata nuri va burchagi	28
10. Takrorlash. Vaqt	31
11. Takrorlash. Yuza va perimetr	34
12. Bo'luvchilar va karralilar	37
13. 10 ga bo'linish alomati	40
14. 5 ga bo'linish alomati	43
15. 2 ga bo'linish alomati	46
16. 3 ga bo'linish alomati	49
17. 9 ga bo'linish alomati	52
18. 4 ga bo'linish alomati	55
19. Masalalar yechish	58
20. Masalalar yechish	61
Yakuniy dars	64
21. To'plamlar va ma'lumotlar	66
22. Ma'lumotlarni taqdim etish usullari	69

23. O'rta arifmetik	72
24. Chastota.....	75
25. Amaliy masalalar.....	78
26. Amaliy topshiriqlar.....	81
27. Parallel va perpendikular to'g'ri chiziqlar	84
28. Koordinata nuri	87
29. Koordinata burchagi.....	90
30. Ustunli diagramma.....	93
31. Chiziqli diagramma	96
32. Amaliy masalalar.....	99
33. Grafik.....	102
34. Masalalar yechish	105
35. Masalalar yechish	108
36. Venn diagrammasi	111
37. Masalalar yechish	114
38. Masalalar yechish	117
39. Ekologik masalalar.....	120
Yakuniy dars	123

veb-saytimiz: Zokirjon.com

Zokirjon.com veb-sayti orqali o'zingiz uchun kerakli ma'lumotlarni yuklab oling.

Zokirjon Admin bilan

90-530-68-66, 91-397-77-37 nomerga

murojaat qilishingiz, shu nomerdagi telegram orqali bog'lanishingiz nza456 yoki nza445 izlab telegramdan yozishingiz so'raladi.

Telegramda murojaatingizga o'z vaqtida javob beriladi

4-sinf matematika I qism kitobini to'liq holda olish uchun telegramdan yozing.

Telegram kanalimiz:

[@Maktablar_uchun_hujjatlar](https://t.me/@Maktablar_uchun_hujjatlar)

DIQQAT!!!

Bu hujjatni hech kimga tarqatmaslik sharti bilan olishingiz mumkin.

Sizga bu **OMONAT** qilib beriladi.

To'liq holda olganingizdan so'ng:

Faqat o'zingiz uchun foydalaning.

Hech kimga bermang hattoki eng yaqin insoningizga ham.

Internet veb-saytlarga joylamang.

Telegram orqali kanal va gruppalarga tarqatmang.

OMONATGA HIYONAT

QILMANG.